

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีไทยเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง ที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษเป็นมรดกอันล้ำค่าในทางวัฒนธรรมไทย เป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นชาติและความรุ่งเรืองที่มีมาในอดีต ดังที่ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมชได้กล่าวไว้ว่า "ดนตรีไทยเป็นงานศิลปะที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทยสาขาหนึ่งมาแต่โบราณชาติไทยเป็นชาติที่มีความรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีตกาล ดังจะเห็นได้จากงานศิลปะด้านต่างๆ ซึ่งรวมทั้งดนตรีไทยและเครื่องดนตรีไทยด้วย ดนตรีไทยเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรุ่งเรืองทางวัฒนธรรม คุณธรรม" (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2515 : 7)

ดนตรีไทยมีวิวัฒนาการมาตามความเจริญรุ่งเรืองและเป็นที่ยอมรับสูงสุดในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยได้รับการสนับสนุนจากเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ และประชาชนทั่วไป แต่หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 การพัฒนาดนตรีไทยได้หยุดงัก คณะบริหารประเทศพยายามนำประเทศไปสู่แบบอย่างประเทศทางตะวันตกจึงไม่ส่งเสริมด้านดนตรีไทย และพยายามให้คนไทยหันไปเล่นดนตรีแบบตะวันตก (อนุศร อมาตยกุล, 2525) สาเหตุดังกล่าวทำให้ดนตรีไทยขาดความต่อเนื่องและห่างเหินจากคนไทยประกอบกับในระยะหลังมีการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม ที่เป็นไปอย่างรวดเร็วมีลักษณะสืบสานขาดความอยู่ตัวและมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นไม่หยุดยั้ง (ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช, 2525) เนื้อเรื่องพัฒนาประเทศให้ทันระบบเศรษฐกิจโลก ความเจริญรุ่งเรืองด้านต่างๆ ได้พัฒนาไปอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านคมนาคมมีการติดต่อสื่อสารกันอย่างกว้างขวางและฉับไวเป็นผลให้การแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารเป็นไปอย่างรวดเร็ว วัฒนธรรมต่างๆ ของนานาประเทศจึงได้หลั่งไหลเข้ามามากมายและแพร่กระจายอย่างกว้างขวาง สาเหตุเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในด้านการดำเนินชีวิต ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ตลอดจนศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านดนตรีไทย มีผู้ให้ความสนใจน้อยลง และดนตรีไทยอาจเลือนหายไป

จากชีวิตไทยจึงจำเป็นที่จะต้องเร่งส่งเสริม เพื่อเพาะความรู้สึกที่ดีต่อคนไทย ให้ผู้คนสนใจด้านดนตรีไทย (สังัด ภูเขาทอง, 2532)

สถาบันทางการศึกษาได้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมทางด้านดนตรีไทย และนำเข้าสู่ระบบการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับประถมจนถึงระดับอุดมศึกษา ในระดับอุดมศึกษาได้ถือเป็นภารกิจสำคัญค้ำหนึ่งในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม วิทยาลัยครูเป็นสถาบันอุดมศึกษาที่มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากวิทยาลัยครูเป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนสถาบันหนึ่ง ดังนั้นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของวิทยาลัยครูคือต้องฝึกฝนอบรมให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ในเรื่องการอนุรักษ์และการส่งเสริม วัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายกรมการฝึกหัดครูที่มุ่งสนับสนุนส่งเสริมและเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นนั้นๆ (เจริญผล สุวรรณโชติ, 2524) ในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรี นอกจากวิทยาลัยครูจะเปิดหลักสูตรการเรียนการสอนเป็นวิชาชั้นแล้ว ยังจัดในรูปแบบของกิจกรรมทางดนตรีที่เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมตามความพึงพอใจ นับเป็นงานที่สำคัญและมีบทบาทต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีไทย แต่สถานการณ์จัดการและการดำเนินกิจกรรมดนตรีไทยที่ผ่านมา ไม่เอื้ออำนวยประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมเท่าที่ควร หลังจากมีการเปลี่ยนแปลง น.ร.บ. วิทยาลัยครูในปี พ.ศ. 2527 ทำให้วิทยาลัยครูที่เคยมีหน้าที่ในการผลิตครูเพียงอย่างเดียวหันมาผลิตบัณฑิตในสาขาวิชาอื่นๆ ด้วยเพื่อเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคม และเพื่อให้สอดคล้องกับความก้าวหน้าทางด้านวิชาการที่กำลังพัฒนาไปอย่างไม่หยุดยั้ง เป็นผลให้ภาระงานของวิทยาลัยครูมีปริมาณมากขึ้นความสนใจในงานศิลปวัฒนธรรมน้อยลง โครงการศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะในด้านดนตรีไทยจะมีเพียง 1 หรือ 2 โครงการต่อปี หรือต่อ 2 ปี ส่วนในกิจกรรมย่อยด้านดนตรีไทยจะมีลักษณะไม่เด่นชัด และไม่สามารถดึงดูดให้นักศึกษาและประชาชนทั่วไปเข้าร่วมกิจกรรมได้เท่าที่ควร ผู้ร่วมกิจกรรมจึงมีเพียงกลุ่มเล็กๆ ที่มีความสามารถทางด้านดนตรีไทยอยู่แล้ว ดังนั้นทราบใดที่ดนตรีไทยยังวนเวียนอยู่ในกลุ่มคนเพียงกลุ่มเล็กๆ ไม่ออกไปให้ประชาชนและนักศึกษาทั่วไปยอมรับยอมรับเป็นอันตราอย่างยิ่งต่อการสืบทอดดนตรีไทยไปสู่อนาคต (นุพนิต อมาตยกุล, 2533)

การศึกษาทางกิจกรรมดนตรีไทยในวิทยาลัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเริ่มต้นเพื่อจะได้คำตอบว่าสถานการณ์จัดการกิจกรรมดนตรีไทยในปัจจุบันเป็นอย่างไร เหมาะสมกับสภาพ

การเปลี่ยนแปลง ทั้งทางสังคมและทางวัฒนธรรมหรือไม่ ผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา ได้เห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุนงานกิจกรรมดนตรีไทยเพียงใด ตลอดจนความพร้อมและอุปสรรคในการจัดดำเนินกิจกรรมดนตรีไทย เอื้อต่อผู้เข้าร่วมกิจกรรมเพียงใด ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนสำคัญยิ่งต่อการจัดกิจกรรมดนตรีไทยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประโยชน์ต่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์เป็นกลุ่มวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นที่รวบรวมศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญในด้านดนตรีไทย และเป็นจุดสำคัญที่คอยรองรับวัฒนธรรมของนานาประเทศก่อนที่จะส่งต่อไปยังภูมิภาคอื่นๆ ดังนั้นจึงสมควรที่จะ เริ่มต้นการศึกษางานกิจกรรมดนตรีไทยในสภาพปัจจุบันของสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ที่เปลี่ยนไป เพื่อศึกษาและหาคำตอบประเด็นปัญหาดังกล่าวมาแล้ว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. ศึกษาการจัดกิจกรรมด้านดนตรีไทยในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์
2. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมดนตรีไทย และนักศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมดนตรีไทย
3. เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาการจัดกิจกรรมดนตรีไทยของสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

คำถามในการวิจัย

1. สภาพปัจจุบัน ในการจัดกิจกรรมด้านดนตรีไทยในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์เป็นอย่างไร
2. ผู้บริหาร อาจารย์ที่ปรึกษามรมดนตรีไทย และนักศึกษา มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับงานกิจกรรมด้านดนตรีไทย และการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมดนตรีไทยเพียงใด

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้คือ 1) สํารวจสภาพการจัดกิจกรรมดนตรีไทย ในมหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการขอกเล่าของอาจารย์ที่ควบคุมกิจกรรมด้านตรีไทย 2) สํารวจความคิดเห็นของผู้บริหารที่มีบทบาทโดยตรง อาจารย์ที่ปรึกษา ด้านดนตรีไทยและนักศึกษาเกี่ยวกับงานกิจกรรมทางด้านดนตรีไทย ในด้านวัตถุประสงค์ การจัด คําเนินกิจกรรม ด้านอุปกรณ์และสถานที่ ด้านงบประมาณ และด้านการประเมินผล โดย กิจกรรมดนตรีไทยที่เกิดขึ้นใน 3 ลักษณะคือ กิจกรรมที่เป็นทางการ กิจกรรมในชั้นเรียน และกิจกรรมที่นักศึกษาจัดกันเอง ซึ่งมีรูปแบบการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกัน และเป็นไปใน ทำนองเดียวกัน

คํ่าจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

การจัดกิจกรรม หมายถึง การดำเนินงานเพื่อพัฒนาส่งเสริมให้เกิดประโยชน์แก่ ผู้จัดและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยครอบคลุมถึงกิจกรรมในชั้นเรียน นอกชั้นเรียนและกิจกรรม ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร

ดนตรีไทย หมายถึง ศิลปะอย่างหนึ่งของคนไทยที่เกิดจากการประดิษฐ์ และลำดับ เสียงให้เกิดความไพเราะ ซึ่งมีวิวัฒนาการมาเป็นแบบแผน และเป็นมาตรฐานทั้งเครื่องดนตรี การขับร้อง และการบรรเลง ทั้งรูปแบบของการบรรเลงเดี่ยวและบรรเลงเป็นวง ตลอดถึง ดนตรีไทยแบบอื่นๆ ที่ไม่เป็นมาตรฐาน

กิจกรรมดนตรีไทย หมายถึง การดำเนินงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับดนตรีไทยที่จัดขึ้น ในรูปของการแสดงตามกระบวนกรเรียนการสอน ตามโครงการ คำสั่ง ตลอดจนกิจกรรม ดนตรีไทยที่เกิดขึ้นเองในกลุ่มนักศึกษา

สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ หมายถึง กลุ่มวิทยาลัยครูที่ตั้งอยู่ในเขตนครหลวงประกอบด้วย วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูจันทระเกษม วิทยาลัยครูพระนคร วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ผู้บริหาร หมายถึง รองอธิการฝ่ายกิจกรรมนักศึกษาและหัวหน้าสำนัก กิจกรรมนักศึกษา

อาจารย์ หมายถึง อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมดนตรีไทยหรืออาจารย์ที่ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมดนตรีไทย

นักศึกษา หมายถึง ผู้เรียนในวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง ทุกสาขาวิชาในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงเกี่ยวกับกิจกรรมดนตรีไทย ที่วิทยาลัยจัดขึ้นใน ด้านกิจกรรม วัสดุอุปกรณ์ และสถานที่ การใช้งบประมาณ
2. เป็นแนวทางให้วิทยาลัย และหน่วยงานอื่นที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมด้านดนตรีไทย ได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการจัดดำเนินการกิจกรรม ด้านดนตรีไทย ไปปรับปรุงส่งเสริม ดำเนินการด้านการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมด้านดนตรีไทย และศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษาเกี่ยวกับงานกิจกรรมด้านดนตรีไทย การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ ลักษณะแรกเป็นการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับงาน กิจกรรมดนตรีไทยของวิทยาลัยต่างๆ ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531-2533 ลักษณะที่สองเป็นการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมดนตรีไทยเพื่อ

เป็นแนวทางการอนุรักษ์ส่งเสริมกิจกรรมด้านดนตรีไทยโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. การเลือกประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

ผู้บริหาร ซึ่งได้แก่ รองอธิการฝ่ายกิจการนักศึกษา และหัวหน้าสำนักกิจการนักศึกษาของวิทยาลัยครู 6 แห่ง รวม 15 คน

อาจารย์ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมดนตรีไทย หรืออาจารย์ที่ปฏิบัติงานด้านกิจกรรมดนตรีไทยของวิทยาลัยครู 6 แห่ง รวม 15 คน

นักศึกษา ซึ่งได้แก่ นักศึกษาวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง ในสหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์มีจำนวนทั้งหมด 11,886 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาของวิทยาลัยครูทั้ง 6 แห่ง โดยผู้วิจัยสุ่มตัวอย่างแบบตามชั้น (Stratified Sampling) และสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากนักศึกษาที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีไทย และไม่เคยเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีไทย กลุ่มละ 30 คน ในแต่ละวิทยาลัย รวมได้กลุ่มตัวอย่าง 360 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสำรวจและแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสำรวจการจัดกิจกรรม และสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัด และการสนับสนุนกิจกรรมดนตรีไทย โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากการศึกษาเอกสาร ตำรา ผลงานวิจัย และสอบถามความคิดเห็นของอาจารย์ผู้เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 แบบสำรวจที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษางานกิจกรรมดนตรีไทย โดยจะมีประเด็นเกี่ยวกับการจัดดำเนินกิจกรรมดนตรีไทย สถานที่และอุปกรณ์ งบประมาณ ซึ่งมีรายละเอียดแบบสำรวจในภาคผนวก

2.2 แบบสอบถามเป็นแบบสอบถามสำหรับผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา
ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ
สถานศึกษา และประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมดนตรีไทย

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดดำเนินกิจกรรม
ส่งเสริม และสนับสนุนงานดนตรีไทย ซึ่งแบ่งเป็น 5 ด้าน เป็นแบบเลือกตอบโดยมี
รายละเอียดดังนี้

1) ด้านวัตถุประสงค์	จำนวน 2 ข้อ
2) ด้านการจัดดำเนินกิจกรรม	จำนวน 6 ข้อ
3) ด้านงบประมาณ	จำนวน 2 ข้อ
4) ด้านวัสดุอุปกรณ์/สถานที่	จำนวน 1 ข้อ
5) ด้านการประเมิน	จำนวน 2 ข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลในแต่ละวิทยาลัยด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติดังนี้

4.1 การวิเคราะห์แบบสำรวจ โดยการแจกแจงความถี่และนำเสนอใน
รูปตารางและความเรียง

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถาม

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์
โดยแจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปตารางความเรียง

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์ และนักศึกษา
เกี่ยวกับงานกิจกรรมดนตรีไทยในสถานปัจจุบัน วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ